

ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ

ИЗВЕШТАЈ О ОЦЕНИ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

-обавезна садржина- свака рубрика мора бити попуњена

(сви подаци уписују се у одговарајућу рубрику, а назив и место рубрике не могу се мењати или изоставити)

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ
<p>1. Датум и орган који је именовео комисију: 16.09.2016.год, Наставно-научно веће Филозофског факултета у Новом Саду</p> <p>2. Састав комисије са знаком имена и презимена сваког члана, звања, назива уже научне области за коју је изабран у звање, датума избора у звање и назив факултета, установе у којој је члан комисије запослен:</p> <p>проф. др Људмила Поповић, редовни професор за ужу научну област Украјинистика, Филолошки факултет у Београду, председник комисије, проф. др Драгиња Рамадански, ванредни професор за ужу научну област Русистика, члан проф. др Јанко Рамач, редовни професор за ужу научну област Национална историја, члан проф. др Јулијан Тамаш, редовни професор у пензији за ужу научну област Русинистика и Украјинистика, ментор.</p>
II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ
<p>1. Име, име једног родитеља, презиме: Наталија, Иван, Шарко-Голубовић</p> <p>2. Датум рођења, општина, држава: 15.02.1970.год, Муроване, Украјина</p> <p>3. Назив факултета, назив студијског програма дипломских академских студија – мастер и стечени стручни назив: 1. Основне студије: Лавовски државни универзитет „Иван Франко“, студијски програм: Словенски језици и књижевност, звање: дипл. филолог, професор српског, руског и украјинског језика и књижевности, преводаца.</p> <p>4. Година уписа на докторске студије и назив студијског програма докторских студија Година уписа: 2011. Студијски програм: Језик и књижевност, модул – књижевност.</p> <p>5. Назив факултета, назив магистарске тезе, научна област и датум одбране:</p>
<p>6. Научна област из које је стечено академско звање магистра наука:</p>
III НАСЛОВ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ: Митотворност природе у украјинској и светској поезији

IV ПРЕГЛЕД ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Навести кратак садржај са знаком броја страна, поглавља, слика, шема, графикона и сл.

Кратак садржај:

1. УВОД, ОД ПОЈМА ПРИРОДЕ ДО ПОЕТИКЕ ПРОСТОРА, 8-13
2. ПРИРОДА У СВЕТСКОЈ ПОЕЗИЈИ, 14-38
3. ПРИРОДА У СЛОВЕНСКИМ КЊИЖЕВНОСТИМА, 39-52
4. ПРИРОДА У УКРАЈНСКОЈ ПОЕЗИЈИ, 53-79
5. ТЕОРИЈСКА РАЗМАТРАЊА - У ПРИРОДИ СКРИВЕНИ КРУГ, ПРИРОДА У КУЛТУРИ, МИТСКИ УНИВЕРЗУМ И ПРИРОДА, МИТОТВОРНОСТ КАО СИМБОЛОТВОРНОСТ ПРИРОДЕ, ОБОГОТВОРЕЊЕ ПРИРОДЕ, ПРИРОДА КАО ХИПЕРТРОФИРАНО ЈА, ПРИРОДА КАО ОБЈЕКТИВНИ КОРЕЛАТИВ, ПРИРОДА И СТИЛСКЕ ФОРМАЦИЈЕ, ТРАДИЦИЈА ИДИЛЕ И РУРАЛИЗАМ, ПРИРОДА И КЊИЖЕВНЕ ВРСТЕ, АРХЕТИПОВИ И ТОПОСИ ПРИРОДЕ, ВЕРЗИЈЕ ПОЕТИКЕ ПРОСТОРА, КОЛОМИЈКА КАО ДЕСЕТИ ЈОЛЕСОВ ЈЕДНОСТАВНИ ОБЛИК, 80-145
6. ЗАКЉУЧАК, МИТОТВОРНОСТ ПРИРОДЕ И СЛОВЕНСКИ МИТСКИ УНИВЕРЗУМ КАО ДОПУНА Х. ФРИДРИХОВЕ СТРУКТУРЕ МОДЕРНЕ ЛИРИКЕ, 146-152
7. МАЛА АНТОЛОГИЈА УКРАЈНСКИХ КЊИЖЕВНИХ ТЕКСТОВА, 153-289
БИБЛИОГРАФИЈА, 291-295

Природа, натура, спада у онај ред речи, као што су време, простор, живот, смрт, кретање, за које сви сматрају да знају шта значе, шта подразумевају, и које, наводно, не изискују темељних или додатних објашњења. Спада у такозване постулате или аксиоме. Појам остаје подразумевајући, али, на својим границама, ипак флуидан. Говори се о људској природи, природи критике, женској природи, природи као свету растиња и животиња.

Природа у људској свести пуна је тајни и неразумевања живота. У тим тајнама преплиће се реално и иреално, уобичајено, разумљиво са необичним и недоступним разумевањем.

Ова расправа креће од првобитне поезије, Гилгамеша, грчких и римских песника, поезије америчких Индијанаца и Црнаца до западноевропских песника, индијске, кинеске и јапанске традиције до англосаксонске и свакако словенске традиције, руске, пољске, српске и хрватске, лужичкосрпске. А основна литература иде од Јолесових једноставних облика, преко студије Грабовича о митотворности природе код Шевченка до Фридрихове структуре модерне лирике.

Словенски фолклор још је у виду интереса слависта, али словенски мит и поезија ретко допиру до сазнања западноевропске науке, никако филозофије, с часним изузецима појединих немачких слависта и А. Лорда с интересом за певаче који причају. А. Јолес уопште није био свестан још једне једноставне форме, заметка лирске књижевне врсте, тзв. лирских искри или скратица, лат. *scintilla lugica*, као што су коломијка, частушка, копла, куплет, краковјак, бећарац, првенствено зато што није познавао словенску усмену поезију.

Ова расправа приказује митотворност природе у светској, словенским и украјинској поезији, проблематизује иновације песничке традиције и описује допринос својим закључцима науци о књижевности, пре свега у структури модерне

лирике и књижевних врста, допуњујући сазнања Х. Фридриха и А. Јолеса јер ови истраживачи нису познавали словенске књижевности.

Физички опис рада: 7 поглавља, 295 страница, 20 књига извора украјинске поезије, 20 књига украјинистичке научне литературе и 42 књижевно-теоријске књиге.

V ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Природа се данас ретко појављује у дискурзивним текстовима као предмет научних или филозофских расправа. У поезији, међутим, од првобитне преко архаичне до савремене, природа фигурира у континуитету, мењајући своје појављивање и функцију од магијске до лудистичке. Она данас дугује живот производима фикције и имагинације у симболима и песничким сликама које проучавају социолози савременим тумачењима древних и рађањима модерних митова, видовитим психоаналитичким и антрополошким тумачењима. Симболи су у средишту духовне продуктивности природе. Као њено језгро, откривају тајне несвесног, воде најскривенијим покретачима деловања, отварају дух према непознатом и бесконачном.

Избором песника и песама из светске, словенских и украјинске књижевности докторанткиња се креће креативним путем који је истовремено и критеријум избора: од иновације које песма садржи – а песме су вредне по разлици, а не по сличности са другим песамама – до описа индивидуалне поетике.

2.1. Првобитни и архајски афрички песници верују у магијску моћ говора, али већ се питају, као и данас, да ли је стварност коју живе сан или сањају оно што је свакодневна стварност, јер живот и свет су као осушено дрво. Симболи сна и дрвета живи су одкад је песника и света, као стожерни симболи митотворности и симболотворности природе.

2.2. Египатски фараон Ехнатон пева химну Сунцу као једном од централних соларних симбола.

2.3. Гилгамеш, као и сви песници, трага за травком бесмртности која скрива тајну смисла људског живота. Везу између реченице и тачке, живота коме крај, смрт, даје смисао, називамо судбином.

2.4. Од *Песме над песамама* не само цар Соломон, него и Господ, многобројни богови и људи понесени су љубављу, том најснажнијом и најлепшом емоцијом, метафизичким квалитетом како то назива Р.Ингарден. Љубав унесена у свет од хаоса твори космос. По том метафизичком квалитету књижевност се разликује од филозофије и музике.

2.5. Из *Одисеје* 23.певање, стихови 190-204, у свету херојског менталитета доказују да је мир важнији од рата, а верност и спокојство дома, симболички изграђеног у крошњи старе маслине, нису само објава важности мимезиса и онеобичавања, него су и најави универзалних вредности које би могле бити онај докучени жуђени смисао људских живота.

2.6. Минималистички симболи и човеком недирнути природни свет у коме царују тишина, бели облак, трешњев цвет, пахуља снега, чапља у висини, ждрал, лист, месец, врба, вода, роса, бресква; самоћа у природи као врховни песнички идеал; мали књижевни облици, лирска песма, кратка прича, неерудитски есеј, карактеристични су за књижевну традицију најмногољуднијег народа на свету, кинеског. Све до деветнаестог века и упознавања са европским романом код Кинеза, роман је усмена приповетка која се прича по манастирима и траје док слушаоци имају стрпљења. Кинеска књижевност је уметност трансценденције: у детаљу огледа се универзум, а без ситнице, детаља универзум губи смисао своје разуђености.

2.7. Права природа дидактичког спева Лукретија Кара *О природи* није

дискурзивни језик, него они фрагменти у којима он пева о односу човека и богова, одговорни су за судбину човека и народа. К.Маркс каже да је Лукретије свежи и смели господар света својом моћи говора, претварањем природе и етике у естетику. Вергилије и Овидије само ће то потврдити.

2.8. По А.Јолесу свака од једноставних форми има специфичну и тачно одређену друштвену функцију. Легенда је приручник етике, бајка се увек завршава онако како то треба по осећању правде код слушалаца да буде итд.

2.9. У песмама Гетеа и Рилкеа самоћа човека у природи и друштву није све до Камија доживљавана као грех, као равнодушност универзума, већ као купање душе од друштвених прљавштина. Међутим, већ од Петрарке она је у хришћанском смислу грех, али у поезији је афирмација живота. Бог је плодност љубави, па као такав човек мора живети у заједништву с Богом и људима. Самоћа је зло које долази од греха. Плодна је само у искупитељској самоћи Исуса Христа. Откривши човеку његово грешно стање, самоћа је позив на обретење. Тако се песник сам наспрам природе, у својој песничкој самоћи, истовремено уз дар језичке моћи, искупљује за ужитак и утеху искључивања из људске заједнице. Песма га, међутим, враћа у заједницу и тиме искупљује наводне грехе, чиме се превазилази на први поглед апорија у митотворности природе у поезији као хришћанског греха.

2.10. Тагоре своју космичку религиозност казује као песму која је сишла са усана Господа. Брахму види као космичку стваралачку силу што се манифестује у свим појавним облицима материјалног света, а Атму, душу, као најдубљу везу човека, бога и егзистенције. Природа је посредник између човека и бога, чији сви појавни облици заслужују да буду слављени.

2.11. Дуга и снажна је традиција митотворности природе у поезији енглеског језика, од метафизичких песника, романтичара П.Б.Шелија и Китса до Д.Томаса и Ф.Ларкина, а ништа мање и слабије у америчкој поезији од В.Витмена до Р.Фроста. *Влати траве* (1855) суочавају нас са феноменом, условно речено, природне демократије, у којој је можда корен америчке демократије. Сва бића, људи, растиње и животиње, равноправне су. Уз три велике теме поезије хуманизма и ренесансе – љубави, смрти и Бога – Витмен прикључује и природу. На том трагу Ј.Бродски сјајно тумачи песму *Уђи* Р.Фроста. у дрозду види песника. Обоје певају. Ивица шуме најављује смрт. Песник је стар, нема преокрета или повратка, али може да пева. Следи последњи одсјај сунца, не улази у шуму, а дрозд замахну крилима, прихвата судбину, улази у ламент иако не улази у мрак. Одбија да умре. Наставља да живи и пева. То му је у природи. У хришћанству пев је благослов и молитва, посебно драга Господу. У песми *И хлеб овај који ломим* Д.Томаса нико није у критици приметио да је реч о Епиклези којом Христово тело песник враћа природи, биљке коју је Бог створио враћа свом праелементу песмом као причешћем. Тиме се потиरे човеков првородни грех и Епиклеза је основа индивидуалне поетике Д.Томаса. У песми *Одлазак* Ф.Ларкина између рођења и смрти песник одлази у цркву свечано одевен у судбину, не да би учио од живих, већ од мртвих којих је много више под земљом него на земљи, па је и мудрости више сахрањено но што је живо. Историја сахрањује све што је искуствено поновљиво. Земља, део митотворности и симболотворности природе докучив је смисао људских живота јер, како рече Е.Блох, иако се никада не досеже, никада и не умире Све.

3.12. У словенском фолклору, поетици рурализма и симболизма присутна је митотворност и симболотворност природе, али мање као мит и системе митског универзума као причама о важним питањима настанка човека и света. Више је реч о орнаменталној функцији природних симбола.

3.13. Мимезис са реализмом готово гаси митотворност природе, посебно у лирској поезији. Тек у *Ловчевим записима* Тургењева примећујемо значајнију промену односа човека према природи, кризи која је настајала кад и Витменове *Влати траве* и имала сличну улогу у високом руском реализму Л.Толстоја и раног М.Горког. природа ће добити на значају тек у словенској авангарди и модернизму, наравно са сасвим другим функцијама. Руску природу и њену лепоту нико није тако дубоко и лепо осетио, проживео и изратио, као С.Јесењин. У време опште отуђености и остварености Јесењин негује богато људско биће које воли све што је живот, једини и кратак, које се једино у природи препознаје и наставља у њој да живи. То биће богато је емоцијама. Поседујући моћ говора, волећи све живо, а посебно древно, значи аксиологија без теологије, песник је у ствари Христос који се вратио на земљу међу људе како је обећано Судњег дана. Јесењин не само прихвата микроструктуру из фолклора. И сам постаје митотворан и симболотворан. И други руски песник, Б.Пастернак, природу доживљава као хипертрофирано Ја и раствара га у Т.С.Елиотовом објективном корелативу, читамо, нпр. У песми *Таласи. Балада о јахачу* Ј.Бродског повезује референцијалним низом слика, предела, буквалним прелетом јахача човека, природу и ствараоца света, не Бога (Бродски је атеиста) постављањем питања без одговора. Бродски својом неосимболистичком поетиком не даје дефинитивне одговоре, он углавном поставља питања и шаље умирујућу поруку да природа није против човека иако је човек често против природе. Јахач својим прелетом припитомљује природу као што се бројем прочитаних књига по њему мери степен човекове култивисаности и хуманости. Поезија је највиши, иако немерљив, дар природе намењен човеку.

3.14. Пољска књижевност, не само због католицизма, него и због немачке близине, везама са француским династијама, од свих словенских књижевности најближа је оном еталону стилских формација карактеристичних за тзв. велике европске књижевности израсле на латинитету. Значај природе за пољску поезију има дубоке корене не само у латинском средњовековљу, него и сопственом народном фолклору, што се огледа у Ленартовичевом завичају, Мицкијевичевом растварању у суровим пределима, још и понајвише у природи клена који мења своје лишће сменом годишњих доба иако расте у вечном пролећу *Чаробног брега* самосвојног Ч.Милоша. Пољским бароком докторанткиња се бави унутар тумачења украјинске поезије.

3.15. Српска књижевност, и учења хришћанске провенијенције, и усмена лирика, на природу се осврћу успут, малобројним микроструктурама. Све до Ј.Пачића неопетраркизам не улази ни у грађанску лирику. Од романтизма Б.Радичевића, парнасизма В.Илића, словенског егзистенцијализма М.Црњанског, етнографизма Б.Чиплића, све до словенског осећања света и сласти самокићења Б.Ивкова, српска књижевност опседнута је природом и једном врстом Словенима блиског пантеизма.

3.16. *Годишња доба* лужичкосрпског песника Х.Зејлера наведена су да подсети на митотворну природу у поетикама регионалних и малих књижевних

традиција. О томе документовано пише Ј.Тамаш у књизи *Величина малих* (2008). У зејлеровом спеву од посебног је значаја певање о пролећу као изразу лужичкосрпског националног идентитета и препорода. Завичај је склониште од угрожавајућих сила историје и егзистенције. Претеже и уверење Да се може бити „и у сиромаштву богат“ уколико је човек у окружењу природе у којој је рођен и ако је са њему драгим људима.

3.17. За украјинску књижевност карактеристична су два крипто процеса. Први је књижевност као криптоисторија. Дуго су непријатељи писали историју украјинског народа, све до М.Грушевског. Оно што се није смело рећи у историографији, саопштано је у књижевности. И други крипто процес је: Бог је скривен у природи или је сама Природа.

4.17.1. *Слово о Игоровом походу* херојски је спев настао између 1185. и 1187. године. Најстарији је споменик културе свих источних Словена пре поделе на модерне руске, украјинске и белоруске народе и нације. Пре свега дело је плач над разједињеним народом и свађом кнежева у тренутку опште опасности. Фрагмент *Јарославнин плач* повезује фолклорну тужбалицу са специфичном перспективом староруског ученог дворског песника, чиме личној и породичној несрећи даје космички метафизички квалитет. У личној Јарославниној несрећи саучествује природа. Укључивање тужбалице, укр. холосиња, у версификацијски неуједначене периоде – одговарају дужини синтаксичких решења сагласно једном удисају плућа при певању уз инструмент, онако како је то у украјинским думама – може се утемељено тврдити да је спев настао на територији где су живеле украјинске думе, а не руске биљине. Симултаност збивања и скраћивање простора могући су само у песничкој имагинацији. Последица је то саучествовања природе у психичким покретима ликова пева.

4.18. *Енејида* Котљаревског травестија је Вергилијевог истоименог херојског пева. Стилски високи Вергилијев жанр спушта се на сеоску фарсу, различитим поступцима бурлеске. У већини тих поступака травестирање креће или завршава се изразима из природе и стварног козачког живота.

4.19. Песма *Вишњик око куће* Т.Шевченка веран је опис идиличне вечери уморне породице и тежака у повратку с посла. Само је природа неуморна у радости своје раскоши. Рекло би се равнодушна на умор људи и стоке, што је један од доказа да је један од видова филозофије апсурда и пре Камијиве објаве свести о њему. Шевченко је сањао да претвори мит у историјску стварност. Такво стање најчешће је болест, али Шевченку се сан остварио. Независна Украјина, без обзира колико била крхка, историјска је стварност.

4.20. У лирској драми *Опало лишће* (1886-1896) И.Франка, блиској Гетеовим *Јадима младог Вертера*, песничким сликама и поређенима из природе вреднује се вољена жена иако лирском јунаку не узвраћа љубав. Њен глас је „пшенични клас који срце испуњава срећом“, а њен осмех је „сунце у магловитој јесени“. Вољена жена је удата и када она умире и јунак се самоубија. Човек је жив док може да воли, макар невољен, Франкова је концепција љубави.

4.21. О *Звезданом небу* Л.Украјинке могло би се говорити као о уобичајено високо вреднованом хришћанском симболу. Оно што је неуобичајено код ње је да се звезда пореди са сузом, такође пуном светлости, искри и сјаја. Судећи по последњем стиху биће да је ипак реч о сузи људске немоћи пред одгонетањем тајне

нашег постојања. Њена *Шумска песма*, иако настала на трагу Метерлинкове *Плаве птице*, врви од фолклорних симбола једне могуће сеоске љубавне приче. Због ње можемо рећи да ће се и звезда падалица, суза, узнети на небо у пуном сјају уобичајеног хришћанског симбола рађања Христа.

4.22. Лирска песма у прози *Интермецо* Коцјубинског посвећена је улози писца и друштвеног значаја уметности. Лети 1908. Коцјубински се одмара у селу Коноњивка, почивајући извесно време на грудима природе, уверен у снагу и лепоту природе и љубави. Сусрет са сељаком, који му прича о људским патњама сељаштва, пуни душу писца гневом и побуном. Коцјубински се опрашта од поља и враћа међу људе у активну борбу за промену друштва уметношћу, лепоту природе потискује авангардном оптималном пројекцијом.

4.23. У роману *Човек и оружје* О.Гончар доказује да природа има више савести од човека, да је њен морални императив надвремен, а човек у рату је озверен. Уверава нас када студентски батаљон Колосовског вуче своје разорене утробе пољем под слезом, а рода упорно кружи над срушеним гнездом тражећи своје убијено младунче.

4.24. У песми *Тајна јесењег лишћа* М.Риљског показује се да је човек не само друштвено, него и природно биће, па у лишћу које опада не види само смеће које треба уклонити зарад новог ницања, него су то и фини покрети људског бића јер „онај који је волео уме и да се растаје“. Љубав на расанку пореди се са зрелом црвеном јабуком која се удвоје бере врелим уснама.

4.25. Поезија П.Тичине је синтеза усмене лирике, фолклора и симболизма. Његови „сунчани кларинети“ замена су за Бога. За Б.Тиверца и Г.Костельника Тичина колико изгубио Бога у себи, толико је изгубио поезије и зато му саветује да „пљуне то смеће које је ветар нанео у његову душу“, да осим радости и туге постоје и друга осећања. Тај *carus novalis* Тичину везује не само за афирматора револуције, него и за ренесансни карневалски смех. Истовремено признају да се нико није приближио лепоти колико је то пошло Тичини за руком и да истовремено нико није успео у тој мери да ритмички догради Шевченков стих.

4.26. Очи плаве као *Различак* В.Сосјуре, да: део неба спуштен међу људе на земљу. Од њега се плави не само шума, и поље, него и душе љубавника, доследно структури песме. Љубавници су телима на земљи, али душама на небу.

4.27. У име спасења људског рода Бог шаље на земљу свог сина Исуса Христа. О томе сведоче Јевађеља. Питање: зашто се у поезији *Зеленог Јеванђеља* Б.И.Антонич одрекао експлицитног присуства Бога? Знамо да је крштен у баптистичкој цркви и да је, после приговора низа критичара да у првој збирци *Поздрав животу* нема Бога, написао књигу песама посвећену Господу, али је никада није објавио. Сам за себе је рекао: „Антонич је био хрушч и живео је некада на вишњама, / на вишњама оним што их је опевао Шевченко“. За Антонича природа је била црква, а поезија његова литургија. Међутим, остаје и закључак да се Антонич, као и Д.Томас у песми *Пре бола/A grief age* непрекидно саплитао о њега, не могавши га заобићи нити му умаћи?

4.28. У песми без наслова **Савиле су се крошње топола* В.Свидзинског, по сведочењу најбољих зналаца његове поезије, И.Дзјубе и Е.Соловеј, очитују се две битне тенденције које сежу и до индивидуалне поетике. Прво, то је предосећање или предкогнитивно сазнање сопствене људске и песничке судбине: песник је

телесно сагорео у пламену. Друга битна тенденција је митотворност природе која претходи логосу. Сликавитост митова израз је архетипова колективне подсвести пре логичког мишљења. По томе је Свидзински близак поезији првобитних заједница или новом примитивизму.

4.29. Читајући *Баладу о сунцокрету* И.Драча, питамо се: које то начело природе поезије омогућује да се дечак препозна у сунцокрету, читаоци у сунцокретима, а ови у сунцу. То је само начело песничке имагинације: повезивање наоко удаљених, неповезаних и несродних предмета, бића и појава у смисаоно повезану целину. Дакле, *Балада о сунцокрету* апотеоза је песничкој Имагинацији.

4.30. Судајући по песми *Елегија*, као целој поезији М.Винграновског, он није ни песник трагичне визије света (М. де Унамуно) нити „наивне“ (М.Данојлић) иако посредством природе оком дерана открива све његове чари. Просто, он у старцу види дете, у човечанству искуство и младост. Када верује да све ће проћи осим љубави двоје љубавника, он зна да у његов глас као у реку или водопад упадају све лепоте овога света вредне памћења, непресушна река, расцветане вишње, снегови, бели цветови пољубаца, звезде. Раскошна љубавница није узалуд бујна природа. „Модел људског живота и модел трајања природе не живе независно један од другог, него граде хармонију између себе“, закључује Т.Салига.

4.31. По песми *Шуми ватра* Л.Костенко можеш волети, али не и бити вољен. Бити вољен остаје стална потреба и чежња као насушни хлеб у *Оченашу*. Природа је први и последњи морални императив. Ватра уместо да греје, руга се сатанским црвеним смехом тузи усамљене заљубљене жене која чезне за вољеним. Издати саму себе је самоубиство, а издати другог је убиство. Љ.Поповић исправно тумачи став Костенкове да је љубав строги природни морални императив. Хладан пепео, весели сатана који не греје, ипак клечи са шапама у том пепелу као митотворни симбол света који нам није дом. Ледена окна у дому заљубљене жене вољени не налази. Остају санте за морима снега, писак возова који стално некуд одлазе, празна поља и небеса којима лепећу голубја крила од чежње усамљене, заљубљене жене.

4.32. О поезији М.Бажана најдубље и најпрецизније пише О.Прицак у свом образложењу за доделу Нобелове награде поменутом песнику. За ову расправу највећег интереса је његов стални амбивалентни однос према смрти који се креће од хипертрофираног црнила до белине и светлости и то обрнуто од очекиваног. Црнило доминира младошћу, док старењу следи опсесија белином и светлошћу. Тај парадокс Бажан дугује бароку. Док неко у љубавном заносу заборавља свет, истовремено многи умиру. Та гротеска наглашава раскорак виших и нижих слојева у човеку и животу, па и у самој целини природе и њене митотворности.

4.33. Као најзначајнији архетип украјинског колективно несвесног издваја се, готово општом сагласношћу, добра, податна и плодна земља. Реч је о архетипу Велике мајке појединца, друштва и космоса. Отац се најчешће доживљава као аутократа или непријатељски народ, а добри отац има све материнске одлике. Свој највећи избор из поезије Б.Ољижник назива *Стојим на земљи*. Обраћањем мајци син се враћа моћи говора, песми.

4.34. - 4.36. Тако украјинска поезија преко Д.Павличка и његове плодне сеоске вишње великим гутљајима сокова индивидуализма стиже до озона у доктрини социјалистичког реализма, од украјинског села до светских метропола урбане

поезије В.Махна и до средњеевропског етнографизма П.Миђанке, вијугавим и стрмим карпатским стазама. Без мале антологије украјинских песника и песама на крају докторске дисертације, интерпретације и теоријски закључци о поетици простора Наталије Шарко-Голубовић остали би недовољно укоренењени као биљка без родног тла.

VI СПИСАК НАУЧНИХ И СТРУЧНИХ РАДОВА КОЈИ СУ ОБЈАВЉЕНИ ИЛИ ПРИХВАЋЕНИ ЗА ОБЈАВЉИВАЊЕ НА ОСНОВУ РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА У ОКВИРУ РАДА НА ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ

Таксативно навести називе радова, где и када су објављени. Прво навести најмање један рад објављен или прихваћен за објављивање у часопису са СЦИ листе односно са листе министарства надлежног за науку када су у питању друштвено-хуманистичке науке. У случају радова прихваћених за објављивање, таксативно навести називе радова, где и када ће бити објављени и приложити потврду о томе.

1. Аутор Уџбеника за украјински језик за 1-2 разред основне школе. Завод за издавање уџбеника, Београд, 2011.
2. Аутор Радне свеске за украјински језик за 1-2 разред основне школе. Завод за издавање уџбеника, Београд, 2011.
3. Аутор Уџбеника за украјински језик за 3-4 разред основне школе. Завод за издавање уџбеника, Београд, 2012.
4. Аутор Радне свеске за украјински језик за 3-4 разред основне школе. Завод за издавање уџбеника, Београд, 2012.
5. Истраживање *Ословљавање и поздрављање у савременом украјинском језику украјинске националне заједнице у Војводини*, Педагошки завод Војводине, Нови Сад, 2012.
6. Преводаца научног издања Јулијана Тамаша „Украјинска књижевност између Истока и Запада“, Ужгород: Гражда, 2013.
7. Преводаца збирке поезије „Центурион“ Јулијана Тамаша, Руске слово 2014.
8. *Одраз песничког времена у „Шумској песми“ Лесје Украјинке*, НИУ „Ридне слово“, Кула, 2016.
9. Прихваћено за објављивање рад: *Митотворност природе у украјинској поезији, изабране интерпретације*, у зборнику радова међународне научне конференције „Украјинистика и словенски свет“.

VII ЗАКЉУЧЦИ ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

Поетику простора докторанткиња описује следећим закључцима односно резултатима истраживања:

5.37. Природа је сама по себи затворена кружница. У филозофији историја траје и обнавља се као филозофија циклизма, односно скривеног круга. Круг је у првом реду проширена тачка; сродни су по савршенству. И тачка и круг имају заједничку симболику савршености, хомогености. Концентрични кругови представљају степене битка, створене хармоније. Кружно кретање је савршено, непроменљиво, без краја и без одступања. Симболизује време и небо, трансцендентност света. За хришћанство круг је алфа и омега свега. Искључује Шпенглерову морфологију историје, есхатолошку метафизику Берђајева, Тојнбијево схватање кретања цивилизације као точкава, марксистичку идеју прогреса. За науку о књижевности од посебног интереса су описи митских образаца, рађање култура и свест о мистичким ритмовима у историји као и о њеном циклizmu, чежњи човека за изгубљеним рајем. Најчешћи исход је утапање религије у циклусну филозофију природе и историје као културе.

5.38. Од почетка историје до данас Украјинци су накупили низ позитивних знања о природи и култури. Нарочити интерес су показивали према космогонијским и астрономским знањима и митовима, тражећи потврду у археолошким проналасцима на територији Кијевске Руси и староруских и украјинских летописа, о чему сведоче разубуђеност имена биљака и животиња и покушај разумевања чудесних природних појава. Докторанткиња се залаже за говор о теорији културе јер саме дефиниције културе више изостављају него што казују битног о природи ствари.

5.39. Једно сазнање Е.Касирера сажима све врлине и слабости његове филозофије о човеку као симболичкој животињи. То сазнање је да животиња разликује само знакове, а човек разуме и пренесено, односно симболичко мишљење. Његово основно дело *Филозофија симболичких облика* као феноменологија културе је филозофија логоса, иако креће од митоса. На крају и код њега наука доминира свим и поред жеље многих да нам говоре мудро и спасу мит. О нестанку мита у данашњем свету сви су сложни осим песника и приповедача који причу и песничку слику приказују сложенијом од идеје и појма из подручја логоса. И.Л.Строс, код кога мит настаје кад га он схвати као Логос, и у мит заљубљени М.Елијаде, за кога мит данас постоји само у сновима индивидуа, а и сам зна да мит није мит ако није колективно доживљен. Ту су за продуктивност митотворности и симболотворности природе од посебног значаја схватања Узенера о стварању и уобличавању језичких појмова о Богу, од тзв. „тренутних богова“, преко „посебних богова“ до монотеистичког схватања Бога сведеног на „обоготворено једно“, код песника и приповедача „ја“ који сваким новим делом изнова пред нашим очима стварају један нови свет.

5.40. У књизи *Шевченко као митотворац* Г.Грабович говори о митотворности историје, тачније Шевченкове метаисторије, али и о митотворности природе као симболотворности. Међутим, симболотворност природе није последња инстанца у тумачењу поезије. На примеру интерпретације *Калинове баладе* Ивана Драча Ј.Тамаш показује да феноменолошки приступ песничком тексту пружа дубље увиде у значења наведене песме. Додуше, не може се преферирати једна методолошка оријентација за све песничке текстове. Избор методолошке оријентације зависи од структуре и семантичког поља сваке конкретне песме.

5.41. Начело да је у природи Бог, формулисао је Гете, у свом једином апстрактном тексту. Гете се изјашњава као непријатељ Њутнове космологије. Схватање света ко машине доминира осамнаестим веком. Гете заступа Шелингово органско схватање природе, оца немачке „природне филозофије“. Још је значајније да је Гете био симболичар и митолог, у теорији и пракси. На тој подлози настају бројни текстови тзв. идила и лида, песничких врста које изражавају мистичко посредовање природе рефлексijом, два стваралачка начела незаобилазна за митотворност природе. Природа је постојана замена и за Бога и за људско друштво у којој се човек осећа најчешће пријатније и безбедније. Природа је посредник између врховног мистичког бића и човека – начело униомистика – у природи је Бог, као што је Песник у песми. Митови и митеми као језички, а не логички, појмови добијају теолошки карактер путем песничких слика и приповедних ситуација, а то није ништа друго него обоготворење природе.

5.42. У расправи *Пут ка језику* М.Хајдегер зајемчује да је језик темељ људског бића. Казати значи показати, допустити да се нешто појави, види и чује, разуме, говорити значи заједно о нечем једно другом показивати Суштаство језика јесте сага као показница, не у суштинском смислу саге о боговима и јунацима, него сходно најдревнијој употреби речи Хајдер сагу схвата полазећи од казивања као показивања. Утолико у саги почива језичка суштина у смислу старе, неоспорне, али ишчезле речи показница – die Zeige – због чега Ж. П. Сартр назива природне појаве духовним путоказима. Тек као говорећи створ, човек јесте човек, сматра В. фон Хумболт. Док песник говори природа је хипертрофирано Ја. Само именовање предмета, ствари и појава није стварање света. Тек у реченици свет добија обресе, поприма одређени лик. Опис је разумевање, као што нема разумевања без дубинског и прецизног језичког описа.

5.43. У најширем смислу природа је Т.С.Елиотов „објективни корелатив“ или Д.Кишов „референцијални низ“ као избор оних предмета, догађаја или појава који попут симболичке формуле исијавају одређену емоцију. Што је облик или књижевна врста строжа, са већим формалним обавезама, то је емоција прецизнија и дубља. Дакле, слободни стих, сам по себи, не шири емоционално поље иако је степен асоцијативне слободе већи. Све то постаје јасније поредећи сонет са надреалистичком песмом.

5.44. Однос природе и њене функције унутар појединих стилских формација

мењао се у току историје књижевности. Најзначајнију промену односа према природи и њеном значају за књижевност доноси Ф.Петрарка, а потом романтизам и симболизам. Урбанизација књижевности маргинализује њен значај или природи даје функцију носталгије и једне врсте новог примитивизма или наивне визије света у дечијој књижевности. Промену односа према природи прати реификација, апсурд, егзистенцијална тескоба, дехуманизација света и дистопија унутар књижевности и културе.

5.45. Традиција идиле схваћена као *locus amoenus* на начин старогрчких и римских песника готово се гаси у савременој књижевности, а митотворност и симболотворност природе врхуни у поетици рурализма, с тим што се село и прорида доживљавају као носталгија којој нема повратка јер песници рурализма заувек напуштају село и одлазе у Град. Са собом односе сећање на детињство и идилу, али ни један се не враћа некадашњем простору среће.

5.46. Гашењем традиције идиле мења се и однос према књижевним врстама. Доминира роман као велика урбана језичка форма која просто „гута“, усисава све видове савремене стварности и чини низ хибридних искорака унутар својих готово неограничених могућности трансформација књижевних врста. Аркадија, село, завичај, буколичко песништво, идила, еклога, пасторала, дитирамб, беспослени сталез који ужива у доколици у природи или човек који живи близак природи у коме се природа у њему наставља, сусрећу се углавном у историјама старијих, али не и савремених, књижевности.

5.47. Архетипови и топоси природе, посебно опис земљорадничког и пастирског, како их описује Ф.Мико, или они Е.Р.Курцијуса не губе на значају у разумевању старијих књижевних традиција. У савременој књижевности живи су архетипови и симболичка тумачења психоанализе и психоаналитички оријентисане књижевне критике и интерпретације.

5.48. Око природе формирају се тзв. митопоетике, које бисмо могли назвати и поетикама простора, а око културе, која је историјски читљива, формирају се националне поетике, значи поетике у равни логоса јер је појам нације релативно историјски новијег настанка. Бранко Поповић развија теорију о верзијама књижевног дела. Може се замислити једна историја књижевне уметности заснована на проучавању смисаоних и морфолошких иновација, на сагледавању учесталости и обсега смењивања и обнављања песничких структура, уочавања новог у затеченом, праћењу промена њиховог односа и равнотеже, одређивању трајања, истрошености песничких решења, навика и норми. Такав случај је са нашим приказом континуитета митотворности природе. Може се рећи да је ту континуитет остварен индивидуалним верзијама природе као поетике простора.

VIII ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА

Експлицитно навести позитивну или негативну оцену начина приказа и тумачења резултата истраживања.

Дисертација је написана у складу са наведеним образложењем и садржи све битне елементе из најављеног садржаја и студијских ситуација. Темљећи се на двадесетак украјинистичких извора, двадесетак извора из светске поезије и корпуса изабраних песама словенских песника, двадесет седам књига украјинистичке литературе и четрдесет за расправу релевантних књижевнотеоријских монографија и расправа. Изведена је од светске ка украјинској песничкој традицији, а овај условни дидактички пут условљен је природним чињеницама у путевима утицаја: више је светско утицало на украјинско, него украјинско на светско песничко искуство.

У дисертацији примењена је методологија интерпретација изабраних песничких текстова са становишта историјско-типолошких аналогичности В. М. Жирмунског, с тим што се увек креће од описа иновације одређене песме и стиже до описа индивидуалне поетике одабраног песника. На тој подлози врши се књижевно-теоријска расправа са описом поетике простора. Због тога ову тезу треба сагледавати као атипичну, првенствено као књижевно-теоријску, а не као уобичајено филолошку, књижевно-историјску или књижевно-критичку. Интерпретација, по својој природи тумачења књижевности, не трпи уобичајену филолошку апаратуру, фусноте, јер се разбија повезивање детаља интерпретације текста у целину доживљаја књижевног дела. О томе су писали академици С. Петровић, З. Шкроб и А. Флакер.

Интерпретирани су из светске поезије: првобитна, Есхатон, Гилгамеш, Библија, Хомер, Хесиод, Херодот, кинеска и јапанска, Лукреције, Овидије, Вергилије, америчких Индијанаца и Афроамериканаца, Петрарка, Гете, Рилке, Тагоре, Витмен, Д.Томас, Ф.Ларкин и Донелајтис.

Из словенских књижевности тумачени су: Тургењев, Јесењин, Пастернак, Бродски, Ленартович, Мицкијевич, Ч.Милош, В.Илић, Црњански, Б.Чиплић, Б.Ивков, Зејлер.

Из украјинске поезије ту су интерпретирани песме: Слово о Игоревом походу, Котљаревски, Шевченко, Франко, Л.Украјинка, Коцјубински, Риљски, Тичина, Сосјура, Б.И.Антонич, Свидзински, Драч, Винграновски, Костенко, Бажан, Ољјиник, Павличко, Махно и Миђанка.

Природа спада у онај ред речи као што су време, простор, живот, смрт, кретање, за које сви сматрају да знају шта значе и не изискују додатна објашњења. Тако од флуидног појма природе, на својим границама, докторанткиња се спасава тиме што је појам простора могуће конкретизовати песничким сликама и то чини основу њене митотворности односно симболотворности. Реч је дакле о поетици простора која се ослобађа апстракција и националних осетљивости па целој расправи даје статус научних увида и описа.

Неопходно је истаћи да докторанткиња уводи категоријални ред у природу

појмова којима се најчешће служи. Космичком реду појмова припадају: објава, природа и историја. Реду појмова људске стваралачке моћи припадају: култура, језик, мит и поезија. У равни књижевнотеоријске свести настали су појмови: традиција, књижевна врста, индивидуална поетика и поступци обликовања, иновација. Такође доследно разликује чврсте термине и појмове од термина и појмова индикатора у смислу разлике коју им придаје С.Петровић. Дефинисани појмови нису гранични каменови. Прожимају се у својим реализацијама и функцијама, задирући једни другима у поља значења и садржаје.

Додуше, дисертација помало личи на човека са повећом главом, а краћим торзом и ногама. Оправдање за то је потреба да се документују разлике у продуктивности песничке имагинације, зависно од култура и времена у којима су песме настајале. Половину дисертације чине интерпретације, а половину разуђени теоријски закључци који дефинишу поетику простора као митотворност и симболотворност природе. Поступак неуобичајен за најчешће израђене докторске дисертације, али у овом случају оправдан истраживачким циљевима. Интерпретација увек препознаје шта је то непоновљиво у изабраној песми изабраног песника и показује пут од уочене иновације до индивидуалне поетике појединог песника.

IX КОНАЧНА ОЦЕНА ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Експлицитно навести да ли дисертација јесте или није написана у складу са наведеним образложењем, као и да ли она садржи или не садржи све битне елементе. Дати јасне, прецизне и концизне одговоре на 3. и 4. питање:

Мера докторабилности ове расправе може се описати најмање у три димензије.

Прва доказује пут свести од психолошког паралелизма А.Веселовског до десете Јолесове једноставне форме, заметка лирског текста, коју сам Јолес није препознао као скратике или сцинтила лирика (коломијка, частушка, куплет, копла, бећарац, краковјак) у основи језичке интензификације песничких микроструктура, а да не говоримо о венцу сцинтила лирике карактеристичне за источне књижевности.

Друга димензија би била да опис негативним категоријама структуре модерне лирике Х.Фридриха није потпун без познавања словенских књижевности и митотворности природе у њој. По Фридриху модерна лирика је урбани феномен који почива на дехуманизацији романтизма и распадом високог психолошког реализма у приказивању стварности као мимезиса. То је тачно, међутим само делимично. Негативне категорије користи и митотворности природе као поетику оспоравања, али чува хуманизацију поетике природе и не губи из вида оптималну пројекцију карактеристичну за словенску авангарду која превазилази доктринарна ограничења социјалистичког реализма у смислу стварања новог човека, као и праксу модерне лирике у смислу дехуманизације поезије.

Трећа димензија, ипак, јесте митотворност природе у словенским књижевностима (све је од дрвета) као пандан митским универзумима старе грчке, латинске, индијске, јапанске, кинеске или индијанске и других примитивних и архајских митологија и књижевности.

Оригинални допринос ове дисертације науци о књижевности је пре свега књижевно-теоријски због примењене методологије којом се стиже до описа иновације појединог дела до описа индивидуалне поетике аутора. Такође, то је показивање везе иумеђу психолошког паралелизма, појам А. Веселовског, и сцинтила лирике као десете Јолесове једноставне форме, појам Ј. Тамаша.

За саму украјинистику допринос је доказ да коломијка није само стих и строфа, него и књижевна врста и венац стиха, строфе, књижевне врсте, тзв, коломијски венац - пример *Из мог села*, 1904, Габријела Костелника. Други допринос украјинистици је митотворност и симболотворност природе као специфичан украјински митски и симболотворни универзум доведен до конкретизовног теоријског степена свести као низ индивидуалних верзија поетике простора.

1.	Да ли је дисертација написана у складу са образложењем наведеним у пријави теме
2.	Да ли дисертација садржи све битне елементе
3.	По чему је дисертација оригиналан допринос науци
4.	Недостаци дисертације и њихов утицај на резултат истраживања

X ПРЕДЛОГ:

На основу укупне оцене дисертације, комисија предлаже: да се докторска дисертација прихвати, а кандидату одобри одбрана.

- да се докторска дисертација прихвати, а кандидату одобри одбрана
- да се докторска дисертација враћа кандидату на дораду (да се допуни односно измени) или
- да се докторска дисертација одбија

ПОТПИСИ ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ

проф. др Људмила Поповић

проф. др Драгиња Рамадански

проф. др Јанко Рамач

проф. др Јулијан Тамаш